

Академик Петар ВЛАХОВИЋ

ЕТНОЛОГИЈА ЦРНЕ ГОРЕ – ПРОУЧАВАЊЕ ТРАДИЦИОНАЛНЕ НАРОДНЕ КУЛТУРЕ ЦРНЕ ГОРЕ*

Етнологија, као што се зна, проучава настанак људских заједница и прати развој људског друштва од најранијих времена па све до савременог доба. На овај начин доприноси упознавању прошлости, обликовању садашњости и усмјеравању друштвеног развоја према будућности. Из ових разлога етнолошка проучавања и у Црној Гори, која су доста успорена, имају свој посебан значај.

О етнолошкој проблематици Црне Горе, која се успјешно може пратити од XVII вијека наовамо, писано је углавном узгредно, једнострано а често тенденциозно и некритички. Због тога етнолошком проучавању Црне Горе у савременим условима треба посветити знатно већу пажњу. На то обавезује богато културно-историјско наслеђе које има своје утемељење у домаћим и страним научним изворима (*повеље*, закони, статуту градова, писане исправе, записи друге врсте), у посланицама црногорских владика, у путописима, политичким извјештајима разних поклисара и осталим писаним изворима. Овome се придружује богато а непроучено усмено народно стваралаштво које, као ни друга врела народне мудрости (вјеровања, обичаји, правни народни обичаји, правна свијест, савремено законодавство као синоним државности и народа, морална традиција, на примјер) ни издалека није исцрпљено, па према томе није научно довољно указано на допринос Црне Горе слободарском, духовном и цивилизацијском развоју Европе и свијета.

Савремено доба тражи рационалне одговоре на многа поменута питања, чије проучавање, боље од било чега другог, указује на токове етничког и друштвеног развоја савремене Црне Горе, црногорског народа и етничких заједница са којим он живи.

* Дискусија.

Етнолошко проучавање се сада обавља на Филозофском факултету у Никшићу (Одсјек за социологију), затим у Црногорској академији наука и умјетности (Одбор за етнологију) и у појединим градским и завичајним музејима у Црној Гори.

Етнологија се на Филозофском факултету у Никшићу предаје као помоћни предмет у првој години студија на Одсјеку за социологију (три часа предавања и један час вјежбања). Ово изводе један наставник и један асистент, чији је задатак да упознају студенте са методама и садржајем предмета на ширем плану, без посебног улажења у дубља проучавања. Проучавањима се индивидуално баве наставници и асистенти онолико колико им то прилике дозвољавају.

Одбор за етнологију у оквиру Одјељења за друштвене науке Црногорске академије наука и умјетности, окупља етнологе из Црне Горе и у оквиру дугорочног пројекта *Етнолошке одлике Црне Горе* проучавају етничке процесе, материјалну народну културу, духовно народно стваралаштво и друштвени народни живот у Црној Гори. У ове полове укључени су и етнологи сарадници са Филозофског факултета у Никшићу. Посебна пажња се поклања проучавању народног живота у лимитрофним (граничним) областима Црне Горе, затим прожимању медитеранског и црногорског континенталног културно историјског наслеђа, његовом мјесту у ширем европском стваралаштву, етнологији села, етнологији града, одликама свих етничких заједница које живе у Црној Гори и животу Црногораца ван Црне Горе.

О поменутој проблематици одржавају се савјетовања и научни скупови и објављују резултати проучавања у Гласнику Одјељења друштвених наука Црногорске академије наука и умјетности и посебним издањима Црногорске академије наука и умјетности (на примјер, *Гласник Одјељења друштвених наука*, књ. 11, 1997, Зборник *Традиционална народна култура у Црној Гори*, ЦАНУ, Научни скупови, књ. 54, 2000.; Зборник радова са научног скупа „*Село у Црној Гори*” одржан у ЦАНУ 2002. и други).

Финансијска средства за проучавање етнолошке проблематике су крајње оскудна.

Одбор са етнологију ЦАНУ одржао је научни скуп „*Музеологија Црне Горе – стање – проблеми – перспективе*”. Али, Зборник није могао бити објављен због помањкања средстава. Научни скуп „*Народна традиција и њена улога у савременом животу Црне Горе*”, који је организовао Одбор за етнологију, није могао бити одржан током 2003. када је планиран, из материјалних разлога. Међу-

тим, Одбор за етнологију ЦАНУ ипак окупља етнологе из Црне Горе и на стручно научним скуповима подстиче рад на проучавању појединих актуелних проблема и питања из етнолошке науке.

Етнологи запослени у музејима у Црној Гори, у сарадњи са Одбором за етнологију ЦАНУ, у оквиру плана рада својих установа, поред музеолошких, проучавају и неке шире етнолошке проблеме. Развијају дјелатност у образовању, истраживачком и издавачком смјеру. Ово је посебно примјетно у Поморском музеју у Котору, Музеју у Будви, Музеју у Перасту, у Колашину, у Пљевљима, у Никшићу, у Музејима и галерији у Подгорици, на примјер. Такође је развијена сарадња са Историјским институтом Црне Горе. Запажен је рад етнолога у заштити традиционалног народног градитељства и указивање на потребу заштите амбијенталних градских и руралних центара.

II ПЕРСПЕКТИВЕ

Поменута су само нека питања која су у Црној Гори у жижи савремених етнолошких проучавања. Међутим, да би се овај рад побољшао потребно је указати на неке проблеме које је неопходно ријешити.

Једно од горућих питања је образовање и усавршавање кадра и његово повезивање са савременим научним токовима код нас и у свијету. Због тога треба створити одговарајуће наставне базе у оквиру универзитетских студија и повезати наставни и научни процес. Ово упућује на организовање катедре за етнологију у сарадњи са другим јединицама у друштвеним и културно-историјским наукама. То би олакшало развој образовне, истраживачке, научне и издавачке дјелатности у Црној Гори.

Неопходно је покренути посебно гласило за објављивање резултата етнолошких проучавања, јер такве публикације нема у Црној Гори, и преко ње установити сарадњу са етнолошким институцијама у свијету. Ово би олакшало успостављање сарадње са одговарајућим институцијама изван Црне Горе и олакшало праћење развоја етнолошке науке у свијету у савременим условима.

Етнолошка проучавања у Црној Гори угрожава аматеризам и дилетантизам који у новије вријеме узимају доста маха. Овај проблем се успјешно може зауставити емпиријским стручно научним проучавањима и научном критиком која омогућава да се критички освјетли допринос црногорског традиционалног културно-историјског наслеђа у развоју савременог свијета.

Рад Етнолошког друштва и Друштва музеолога Црне Горе је вишеструко запостављен. Њихово активирање омогућило би професионално окупљање, размјену искустава, усмјеравање и побољшање научног рада у цјелини.

Приступ раду на етнологији, о којем је ријеч, захтијева обједињавање наставне и научне дјелатности, побољшава кадровску структуру (магистратура, докторат) и усавршавање у земљи и иностранству, без чега нема напретка науке. Ово је предуслов за организовање посебног Етнографског института Црне Горе и стварање база за даља етнолошка проучавања. Једино међусобно повезивање напријед поменутих активности омогућава и доприноси развоју етнолошке науке, њене научне мисли и утицају на развој црногорског друштва у цјелини.

ЛИТЕРАТУРА

1. *Стање, улога и развој науке у Црној Гори*, Црногорска академија наука и умјетности и Универзитет Вељко Влаховић, ЦАНУ, Научни скупови, књ. 14, Титоград 1986.

2. *Заштита споменика културе у Црној Гори*, Црногорска академија наука и умјетности, Научни скупови, књ. 25, Одјељење умјетности, књ. 8, Подгорица 1992.

3. Зборник радова на теме: *Даљи развој Универзитета и научних дјелатности у Црној Гори и Закон о Фонду за развој и трансформацију друштвеног капитала*, Републички савјет за развој, 2-3, Подгорица 1992.

4. *Научно дјело Јована Вукмановића и његов значај за етнологију и музеологију Црне Горе*, Гласник Одјељења друштвених наука Црногорске академије наука и умјетности, књ. 11, Подгорица 1997.

5. *Традиционална народна култура у Црној Гори*, Црногорска академија наука и умјетности, Научни скупови, књ. 54, Одјељење друштвених наука, књ. 24, Подгорица 2000.

Academician PETAR VLAHOVIĆ

THE ETHNOLOGY OF MONTENEGRO - STUDY OF THE TRADITIONAL
FOLK CULTURE – A CONTRIBUTION FOR THE DISCUSSION –

Summary

Data on ethnological issues from Montenegro date as of the 17th century on. They had mainly been written incidentally (travel notes), one-sidedly, sometimes tendentiously, taken at face value. For that reason more attention should be paid to ethnology of Montenegro in modern conditions. It is pointed out in the paper that this is made obligatory by the wealthy cultural historical heritage, which complements the narrative people's creativity, customs, beliefs and other traits of Montenegrin people's life on basis of which one may monitor the contribution of the Montenegrin people to the freedom loving, spiritual and civilization development of Europe and the world.

It is stressed that the Board for Ethnology of Montenegrin Academy of Science and Arts (project: Ethnological Traits of Montenegro), Philosophy Faculty in Nikšić and some city and earth's museums in Montenegro presently direct the ethnological studies in Montenegro. Special attention is paid to studies of ethnic processes, material culture, spiritual people's creativity, people's social life, urban ethnology, traits of all ethnic communities that live in Montenegro and life of the Montenegrins out of Montenegro. The museological ethnological issues have also been treated in the paper. Study results have been published in CANU editions, collections of works and individual journals.

In modern conditions special attention should also be paid to the creation of a teaching basis, by launching an ethnological journal which presently does not exist, preventing amateurism by developing professional scientific critic, activating work of Ethnological Association and Museological Association of Montenegro as well as by the need of developing better cooperation with ethnological institutions in the country and abroad.

